

УДК 342.5 (477):316.774

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Пахомова І. А.,

викладач кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: У статті пропонується авторський перелік організаційно-управлінських принципів формування і розвитку інформаційних відносин в сфері державної служби України. На основі аналізу чинного законодавства України про державну службу і про інформацію розкривається зміст принципів професійної компетентності державних службовців у сфері інформаційних відносин, державного захисту інформаційного суверенітету України і забезпечення інформаційної безпеки системи державного управління, відповідності інформаційних відносин у сфері державної служби пріоритетам суспільного розвитку, державної підтримки розвитку інформаційних відносин у секторі державної служби, інформаційного забезпечення потреб державної служби, міжнародного інформаційного співробітництва. Підкреслюється значення наведених принципів як регулятора службової поведінки державних службовців.

Ключові слова: інформація, інформаційні відносини, державна служба, державний службовець, державне управління, принципи, інформаційна безпека.

Аннотация: В статье предлагается авторский перечень организационно-управленческих принципов формирования и развития информационных отношений в сфере государственной службы Украины. На основе анализа действующего законодательства Украины о государственной службе и об информации раскрывается содержание принципов профессиональной компетентности государственных служащих в сфере информационных отношений, государственной защиты информационного суверенитета Украины и обеспечение информационной безопасности системы государственного управления, соответствия информационных отношений в сфере государственной службы приоритетам общественного развития, государственной поддержки развития информационных отношений, в секторе государственной службы, информационного обеспечения потребностей государственной службы, международного информационного сотрудничества. Подчеркивается значение описанных принципов как регулятора служебного поведения государственных служащих.

Ключевые слова: информация, информационные отношения, государственная служба, государственный служащий, государственное управление, принципы, информационная безопасность.

Annotation: This paper proposes a list of the author's organization and management principles of the formation and development of information relations in the Civil Service of Ukraine. Based on the analysis of the current legislation of Ukraine on Civil Service and the content of the information disclosed principles of professional competence of civil servants in the field of information relations, public information protection of Ukraine's sovereignty and information security system of public administration, compliance information relations in the public service priorities of social development, state support development of information relations in the public service sector, information provision requirements of public service, international information cooperation. Emphasizes the importance of the principles described as a regulator of official conduct of public servants.

Key words: information, information relations, public service, civil servants, public administration, principles, information security.

Підтримання високих темпів політичного, культурного і економічного розвитку України у ХХІ столітті об'єктивно неможливе без формування основ інформаційного суспільства. Успішне застосування потужних інформаційних технологій у найважливіших галузях суспільного життя висуває на перший план проблеми ефективності державного управління найважливішими соціальними сферами. За таких умов актуалізується соціальне значення державної служби як сектору формування і реалізації завдань розвитку суспільства і держави. Відповідно, інформація в секторі державного управління набуває все більш важливого соціального значення, а інформаційні відносини у сфері державної служби стають **актуальним** об'єктом наукових досліджень науки адміністративного права.

Інформаційні відносини в сфері державної служби, як і інші різновиди соціальних відносин, формуються і розвиваються у відповідності до певних принципів і закономірностей. Зміст таких принципів залежить від конкретної сфери соціального життя, у межах яких такі відносини розвиваються. Оскільки сфера державної служби є

сектором реалізації управлінської політики держави, принципи формування і розвитку інформаційних відносин носять організаційно-управлінський характер. Очевидним є те, що виникає **наукова доцільність** у встановленні системи і змісту організаційно-управлінських принципів формування і розвитку інформаційних відносин сектору державної служби, що і обумовило мету статті.

Науково-теоретичною базою для сформульованих у статті положень став доктринальний доробок низки вчених-юристів (О.В. Соснін, О.В. Олійник, О.В. Храмов, Л.Є. Шиманський, Т.С. Іларіонова, А.А. Прокожев). В свою чергу, нормативною основою статті стали акти національного законодавства України в сфері державної служби і інформації.

Виходячи з міркувань про те, що державна служба є складним соціальним політико-правовим явищем, ми пропонуємо до **групи організаційно-управлінських принципів** формування і розвитку інформаційних відносин у сфері державної служби віднести **принцип професійної компетентності державних службовців у сфері інформаційних відносин, принцип державного захисту інформаційного суверенітету України і**

забезпечення інформаційної безпеки системи державного управління, принцип відповідності інформаційних відносин у сфері державної служби пріоритетам суспільного розвитку, принципи державної підтримки розвитку інформаційних відносин у секторі державної служби, принцип інформаційного забезпечення потреб державної служби і принцип міжнародного інформаційного співробітництва.

Принцип професійної компетентності державних службовців у сфері інформаційних відносин. Вихідною засадою виникнення і розвитку інформаційних відносин є рівень професійної компетентності державних службовців в частині роботи з інформацією. Інформаційна компетентність державних службовців вбирає в себе систему професійних знань, досвіду, умінь в частині роботи з інформацією. В цьому сенсі компетентність С.А. Литвинцева визначає як глибоке, досконале знання власної справи, сутності роботи, що виконується, способів і засобів досягнення наміченої мети [7, с. 165]. Практично, інформаційна компетентність визначається вмінням належним чином збирати, обробляти та аналізувати інформацію.

Зазначимо, що від рівня інформаційної компетентності державних службовців залежить також і якість оцінки ним управлінських гіпотез, коли певне передбачення можливої ситуації остаточно «переводиться» в ранг мети предметної управлінської діяльності і при необхідності набуває форми і сили команди, розпорядження, наказу, нормативного волевиявлення. У межах окремих різновидів державної служби, особливо в правоохоронних органах, це має особливо важливе значення. Приміром, найбільш поширеними формами оперування спеціальною інформацією державними службовцями в правоохоронних органах є оголошення показань, ознайомлення з висновком експерта, пред'явлення речового доказу (показ із відповідними поясненнями), ознайомлення з документами, що мають викривальний характер. Так, слідчий повинен певною мірою прогнозувати можливий ефект від пред'явлення обвинуваченому викриваючої інформації і бути готовим до того, що вона не завжди може дати бажаний результат. В іншому випадку, якщо правоохоронець не підготовлений інформаційно, виконувати службові обов'язки, а отже – породжувати інформаційні відносини він не в змозі.

Принцип державного захисту інформаційного суверенітету України і забезпечення інформаційної безпеки системи державного управління. Однією із ключових засад формування і розвитку інформаційних відносин у сфері державної служби є те, що вони виникають з урахуванням обов'язковості дотримання інформаційного суверенітету і інформаційної безпеки держави. У відповідності до ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР [5] інформаційний суверенітет держави являє собою здатність держави контролювати і регулювати потоки інформації з-поза меж держави з метою додержання законів України, прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки держави. Незважаючи на те, що на сьогодні у вітчизняній науці триває дискусія стосовно розуміння категорії

«інформаційний суверенітет», ми приєднуємося до точки зору науковців О.В. Сосніна та Л.В. Шиманського про те, що інформаційний суверенітет є похідним від державного суверенітету, але не є рівнозначним останньому [8]. З політико-правової точки зору інформаційний суверенітет – це виключно право держави на розпорядження власними інформаційними ресурсами, з в адміністративно-управлінському розумінні це діяльність системи державного управління, спрямована на збір, опрацювання і інші операційні форми поводження з інформацією державними службовцями. Кожен державний службовець в силу професійного статусу може бути носієм особливих інформаційних даних, розголошення яких може призвести до непередбачуваних наслідків. Тому державні службовці у кожній ланці системи державного управління зобов'язані здійснювати комплекс організаційних, технічних і технологічних заходів, спрямованих на попередження і відвернення загроз інформаційному полю держави, забезпечення унеможливлення несанкціонованого доступу до державних інформаційних ресурсів, сприяння спеціалізованим компетентним органам у проведенні заходів, спрямованих на забезпечення захисту службової інформації.

У розрізі повсякденного функціонування органу державного управління, державні службовці, як носії інформаційних даних, зобов'язані, перш за все, коректно використовувати засоби інформатизації з метою попередження програмно-технічного впливу на них з метою знищення або спотворення інформації [9, с. 123].

Принцип відповідності інформаційних відносин у сфері державної служби пріоритетам суспільного розвитку. Зміст цього принципу є похідним від загального принципу державної служби України, який визначається в законодавстві як «служіння народу України» (ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 р. № 3723-ХІІ [1]). Його здійснення вимагає підпорядкування діяльності державних органів, перш за все, потребам повноцінної реалізації і захисту прав людини, забезпечення їх пріоритетності перед іншими соціальними цінностями в Україні. А це означає, що всі аспекти діяльності державної служби повинні бути спрямовані на служіння інтересам народу в цілому, і кожного громадянина зокрема. В свою чергу, слушно видається позиція В.О. Храмова про те, що служіння інтересам народу, можливе лише за умови запровадження такого правового режиму взаємостосунків між органами держави і громадянами, за яким людині буде гарантовано як реальне дотримання її прав і свобод, так і надійний правовий захист у разі їх порушення [10]. Реалізація такого правового режиму передбачає не лише створення умов у суспільстві для реалізації права громадян на інформацію. Динаміка суспільного розвитку багато в чому залежить від інформаційного забезпечення найважливіших сфер соціальної активності громадян і соціального управління (охорона здоров'я, забезпечення національної безпеки і правопорядку, оборона держави). В свою чергу, пріоритетність потреб суспільного розвитку визначає пріоритетні напрями функціонування видів і підрозділів державної служби. Інформаційні

відносини у сфері державної служби мають розвиватися так, щоб прискорити вирішення конкретних завдань, що ставляться перед державними службовцями в конкретній сфері державного управління.

Принципи державної підтримки розвитку інформаційних відносин у секторі державної служби виражається у тому, що держава вживає низку управлінсько-технологічних заходів задля стимуляції якомога активнішого розвитку інформаційних відносин на державній службі. Діюче законодавство в сфері інформації передбачає, що на державу в сфері підтримки розвитку інформаційних відносин на державній службі виконує низку функцій. Зокрема:

- здійснює методичне керівництво проведенням конкурсного відбору державних службовців в державних органах та їх апараті, а також організовує навчання і професійну підготовку державних службовців державних органів та їх апарату (ст. 7 Закону про державну службу);

- встановлює обмеження доступу до публічної інформації (ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI [3]);

- встановлює захист державного службовця, який оприлюднює інформацію (ст. 11 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI [3]);

- здійснює низку заходів щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні у відповідності до Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V [4]. Зокрема мова йде про збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються органами державного управління за допомогою ІКТ, створення системи мотивацій щодо впровадження і використання ІКТ для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства, налагодження відносин співпраці і солідарності державної служби з громадянами, приватним сектором економіки, органами місцевого самоврядування, об'єднань громадян з приводу розбудови інформаційного суспільства та інше). Слід зазначити, що зміст таких дій держави створює умови для активізації, поглиблення і чим далі більшої спеціалізації інформаційних відносин у сфері державної служби України.

Принцип інформаційного забезпечення потреб державної служби. Державна служба як самостійний владний інститут задля успішного виконання покладених на неї законодавством завдань, має власні інформаційні потреби і потребує особливого (внутрішнього) інформаційного забезпечення. Це завдання також покладається на державних службовців. Інформаційне забезпечення державної служби являє собою систему організаційних, методичних та інтелектуальних видів діяльності працівників апарату органів влади спрямованих на збір, систематизацію, аналіз, зберігання і використання відомостей у процесі розробки і прийняття управлінських рішень [6, с. 131]. Відповідно, інформаційні відносини у сфері державної служби розвиваються з обов'язковим

урахуванням задоволення інформаційних потреб системи державного управління.

Принцип інформаційного забезпечення потреб державної служби передбачає необхідність інформаційно-аналітичного супроводження процесів державного управління на всіх рівнях. Це обумовлюється ускладненням соціально-економічного розвитку багатьох країн, в тому числі й України, технологічним прогресом, завдяки якому створена нова інфраструктура обміну відомостями в системі держави. Інституційно, в структурі органів державного управління функціонують інформаційно-аналітичні підрозділи, які, як правило, складаються з ділянок роботи зі статистикою і обліку, обробки даних, аналізу, прогнозу та інших. В основі роботи цих підрозділів лежить формування інформаційних ресурсів відомства, програмно-технічне забезпечення створення, зберігання і використання інформаційних ресурсів, кадрове забезпечення цієї діяльності. Така діяльність має велике значення для розвитку інформаційних відносин. Адже ефективність діяльності державного службовця як суб'єкта інформаційних відносин вимірюється значною мірою виконаною заздалегідь моніторинговою роботою (отримання даних про процес, що вивчається), проєкційною роботою (коли згідно з поставленою метою проводиться спеціальне дослідження процесу), інноваційною роботою (коли необхідно виокремити нові, раніш не відомі тенденції розвитку процесу).

Принцип міжнародного інформаційного співробітництва з іноземними суб'єктами є досить широким за змістом. У відповідності до ст. 3 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII одним із принципів державної інформаційної політики є сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входження України до світового інформаційного простору [2]. Річ у тім, що міжнародне інформаційне співробітництво України є об'єктивною необхідністю, адже більшість держав сучасного світу, піддаючись тенденціям інформаційної глобалізації, формують глобальну інтернаціональну міждержавну інформаційну інфраструктуру. Включення інформаційного простору України до такої інфраструктури має на меті збільшити економічну та соціальну взаємодію України з іншими державами і суб'єктами міжнародних відносин, залучити міжнародні інвестиції, зміцнити власний суверенітет. Правовою основою міжнародного інформаційного співробітництва є міжнародні договори і угоди. Організаційно, інформаційне співробітництво відбувається у процесі поточної дипломатичної діяльності службовців зовнішньополітичного відомства України, або представниками профільних міністерств і відомств по лінії спеціалізованої міжнародної співпраці з аналогічними структурами інших країн.

В цілому можна зазначити, що викладені **принципи формування і розвитку інформаційних відносин на державній службі виконують регулятивну функцію з погляду службової поведінки державних службовців.** На них ґрунтуються професійні підходи державних службовців щодо роботи з інформаційними даними в органах державного управління. В свою чергу, на рівні гносеологічного явища описані принципи

об'єктивно відображують сутність закономірностей формування інформаційного поля у сфері державної служби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
5. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27. – Ст. 181.
6. Илларионова Т.С. Информационное обеспечение государственной службы / Т.С. Илларионова // Государственная служба: Энциклопедический словарь: под общ ред. В.К. Егорова, И.Н. Барцица. – М.: «РАГС», 2009. – 432 с.
7. Литвинцева Е.А. Компетенция / Е.А. Литвинцева // Государственная служба: Энциклопедический словарь: под общ ред. В.К. Егорова, И.Н. Барцица. – М.: «РАГС», 2009. – 432 с.
8. Олійник О. В., Соснін О. В., Шиманський Л. Є. Політико-правові аспекти формування інформаційного суспільства суверенної і незалежної держави / О.В. Олійник, О.В. Соснін, Л.Є. Шиманський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Sosnin2.html>.
9. Прохожев А.А. Защита информации / А.А. Прохожев // Государственная служба: Энциклопедический словарь: под общ ред. В.К. Егорова, И.Н. Барцица. – М.: «РАГС», 2009. – 432 с.
10. Храмов В.О. Конституційні засади державного управління і державної служби: навчально-методична розробка теми. Навчальне видання / В.О. Храмов. – К.; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ruh.znaimo.com.ua/index-17976.html?page=2>